

Bir Geziden Notlar

İSTANBUL, TEKİRDAĞ, EDİRNE KÜTÜPHANELERİ

Sermin AYPAR - Üstün YILDIRIM

Bu yazımızda Kütüphanecilik Kürsüsü son sınıfı olarak yaptığımız inceleme gezisinden söz etmek istiyoruz. Yazımızda meslekle ilgili kısımları daha ayrıntılı, gezdiğimiz diğer yerleri ise adlarını vererek anlatmağa çalışacağız.

Geziye iki hocamız Sayın Prof. Dr. Osman Ersoy ve Sayın Dr. Üzer Soysal'la birlikte 27 kişilik bir grupla gittik. Amacımız İstanbul kütüphanelerini ve fırsat bulursak Tekirdağ ile Edirne kütüphanelerini gezmektir. Bu amaçla 3 Şubat 1968 Cumartesi sabahı saat 08.00 de hareket ettik. Akşam geç vakit kalacağımız yer olan Çapa Yüksek Öğretmen Okuluna vardık.

İstanbul'da ilk günümüz Paraza rasladığı için, kentin tarihi yerlerini, Arkeoloji müzesini ve Topkapı Sarayını gezmekle geçti.

BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ : Gezimizin resmî yanı 5 Şubat Pazartesi günü başladı. O gün sabah Beyazıt Devlet Kütüphanesine gittik. Kütüphanenin Müdürü Sayın Muzaffer Gökman bizleri kütüphanenin girişinde karşıladı ve kütüphanenin esas kısmına girmeden bizlere kütüphane hakkında bilgi verdi.

Kütüphanenin kuruluşundan bu yana 1897 — 1939 yılları arasında İsmail Saib Sen-ger, 1939 — 1943 yılları arasında Prof. Necati Lugal ve 1943 — 1946 yılları arasında da Saadettin Nüzhet Ergun müdür olarak görev almışlardır. Bina kütüphane olarak yapılmamıştır. Bayazid külliyesinin Kervansaray kısmıdır. Tek katlıdır. 200 000 eseri vardır. Mecmualar bu rakamın dışındadır. Bunun 20 000 i yazma eserdir. Kütüphane yeni gelen kitaplarla her yıl 160 raf genişlemektedir. Kitaplar aksesyon sırasına göre yerleştirilmişlerdir. Dewey onlu tasnifi yalnız fişlere uygulanmaktadır. 200 kişilik okuyucu salonu, 18 kişilik personeli vardır. Yüksek tavanlı binanın içine çelikten üç katlı bir depo yapılmış, raflarda kitapların düzgün bir şekilde yer almasına karşılık, sürekli yayınların bulunduğu kısım modern bir depo olmaktan çok uzak. Çünkü ciltler raflara yan yana değil, üst üste konulmuşlar. Bunun sonucu olarak depoda adım atacak yer kalmadığı gibi mecmualarda okuyucu hizmetine sunulmamaktadır.

Kütüphanenin avlusunda iki yanda revak vardır. Duvarlardan birinin sütunları arasına tahta perde konularak kapatılmış ve burası kitap deposu olarak kullanılmağa başlanmıştır. Muzaffer Gökman diğer revak için de aynı şeyi düşündüklerini söyledi. Bu arada bir grup okuyucu, okuyucu salonundan yararlanmak için yer boşalmasını bekliyordu. Kütüphaneyi bu acı durumundan kurtarmak için dişçilik okulunun kütüphaneye kazandırılması düşünülmüş. Bu düşünceleri gerçekleştirse 1850 m² lik üç katlı bir binaya sahip olacaklar ki, sanırsız bu da yerindedir.

BELEDİYE KÜTÜPHANESİ : Bayazıt kütüphanesinden sonra Belediye kütüphanesini gezdik. Kütüphanenin Müdürü Sayın Orhan Durusoy aynı zamanda İstanbul Belediye müzeleri müdürü. Bina 1595 te Mimar Kemalettin tarafından yapılmıştır. Kütüphane, belediyenin geliri ile yönetilmektedir. Kitap seçiminde İstanbulla

ilgili eserlere öncelik tanınmaktadır. Koleksiyonlar 20 küçük odada yer almıştır. Böyle küçük odalara ayrılışı, bağışlanan koleksiyonlara yararlı olmakta her büyük bağış ayrı odada korunmaktadır. Bağış kütüphane için büyük önem taşımakta ve her bağış kabul edilmektedir. Bağışlanan kitap sayısı 500'ü aşınca bağışlayan adına yeni bir koleksiyon yapıyor ve bu koleksiyon esas koleksiyondan ayrı tutuluyor. Örneğin : Fahrettin Kerim Gökay, Muallim Cevdet ve Osman Ergin koleksiyonları. Fahrettin Kerim Gökay koleksiyonları ayrı bir kütüphane teşkil ediyor. En fazla bağışlar da Muallim Cevdet ve Osman Ergin tarafından yapılmış.

Kütüphanenin dikkati çeken yanı gazete ve mecmua koleksiyonudur. Derleme kanunundan önce çıkan süreli yayınların tümü var. Başka bir özelliği de İstanbulla ilgili yerli ve yabancı eserleri toplayan bir koleksiyonu olması. 40.000 den fazla yabancı dilden eser var. Ermenice kitapların ayrı bir kataloğu mevcut. Fişler ermenice hazırlanmış. 18.000'den fazla ermenice eser var. Ayrıca kütüphanede 5.000'e yakın yazma eser var. Genel koleksiyon ise 122.000'in üstünde. Kütüphane, eski eserler kütüphanesi. Bir okuyucu salonu var. Okuyucular burda istedikleri eseri inceleme olanağını bulabiliyorlar, fakat dışardan kitap getiremiyorlar. Kütüphanenin beş kişilik bir personeli vardır.

ATIF EFENDİ KÜTÜPHANESİ : Galiba İstanbulda kütüphane olarak yapılmış tek bina Atif Efendi Kütüphanesi. Eski adıyla Darül Kütüb-ü Atif 1741 de I. Sultan Mahmud'un Maliye Bakanı Atif Efendi tarafından yaptırılmış. Atif Efendi 2861 yazma eser ve bir de vakfiye bırakmış. Bu vakfiye girişte bir tabela şeklinde konmuş ve içinde kütüphanenin nasıl kullanılacağına dair bilgiler yer almıştır. Bina barok tarzıdır. Alt katta içindeki molozlar alınarak onarılmakta olan yerin çocuk kütüphanesi olarak kullanılması düşünülmektedir. Kütüphanenin bir lojmanı vardır. Koleksiyonun tamamı 15.000 dir. Şimdiki Müdürü Sayın Sabahattin Batur beydir.

MİLLET KÜTÜPHANESİ : Aynı zamanda Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Başkanı olan Millet Kütüphanesi Müdürü Sayın Nail Bayraktar bizi içdenlikle karşıladı, kütüphanesini gezdirdi ve bütün gezi boyunca sıcak ilgilerini bizden esirgemedi.

Kütüphane binası medrese olarak Şeyhülislam Feyzullah Efendi tarafından 1701 de yaptırılmıştı. 1916 da Ali Emiri Efendi kütüphaneye 14.000 kitap bağışlamış. Daha sonrada kütüphane birkaç kütüphaneyle birleşiyor ve Millet kütüphanesi adını alıyor. Kütüphanede 30.000 eser vardır. Bina açık bir avlunun çevresindeki üç ayrı kısımdan ibarettir. I. kısımda teknik hizmetler bölümü ve yazma eser okuma salonu, II. kısımda küçük bir iare odası, III. kısımda büyük bir okuyucu salonu ve yazmaların bulunduğu bir oda bulunmaktadır.

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL KÜTÜPHANESİ : 6 Şubat Salı günü Tekirdağa gittik. İlk Namık Kemal Halk Kütüphanesini gezdik. İki katlı olan bina özel idare tarafından yaptırılmış. İlk katı çocuk, ikinci katı ise halk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Bodrum katında ise cilt atölyesi yer almaktadır. Kütüphanenin Müdürü Sayın Nezihe Tokcan İlahiyat Fakültesini bitirmiş aynı zamanda kütüphaneciliğin yanı sıra öğretmenlik yapmakta. Daha sonra Namık Kemal Lisesi kütüphanesini gezdik. Kütüphane memuru Sayın Aytül Yalçın'ı uyanık bir kütüphaneci olarak gördük ve takdir ettik. Ayrıca Macar Müzesini, şarap fabrikasını, Sinan'ın eseri olan camiyi gezdik ve geç vakit İstanbul'a döndük.

7 Şubat Çarşamba günü ilkin Prof. Rudolf Juchhoff'un çağrısı üzerine I.U. Ed. Fakültesinde kütüphanecilik kürsüsünü gezdik ve kürsü öğrenimi hakkında bilgi aldık. sohbet ettik. Edebiyat fakültesinden sonra değerli merhum kütüphanecilerimiz Fehmi Ethem Karatay ve Aziz Berker'in kabirlerini ziyaret ederek A.U.D.T.C.F. Kütüphanecilik Kürsüsü adına çiçek koyduk.

USKUDAR ŞEMSI PAŞA KUTUPHANESİ : 8 Şubat Perşembe günü Uskudar Şemsi Paşa Kütüphanesini gezdik. Bölümümüzden mezun müdür sayın Selahattin Önerli Bey bize kütüphane hakkında şu bilgileri verdi. Binası Mimar Sinan'a eseridir ve Şemsi Paşa tarafından yaptırılmış medrese binasıdır. Caminin bittiği yıl Şemsi Paşa vefat ettiği için kendisi binanın bahçesine gömülmüştür. Revak altları kapatılarak okuyucu salonu haline getirilmiştir. 12 odası vardır 10400 tane olan kitapların tasnifi aksesyona göre yapılmıştır. İare edilecek kitapların sırtına birer kırmızı bant yapıştırılmıştır.

Bundan sonra Mart ayında kütüphaneye bağlı olarak açılacak olan Mîhrimah Sultan Çocuk Kütüphanesinin binasını; daha sonrada Hacı Selim Ağa Kütüphanesini gezdik. Bu Kütüphanenin binası Selim Ağa tarafından ilk okulla beraber yaptırılmıştır. Daha sonraları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onarılmıştır. 4115 yazması ve 2000 küsür vakfiyesi vardır.

Ügleden sonra harap ve çok kullanışsız olan binadaki Derleme Müdürlüğünü ve Sayın Türker Acaroğlu'nu ziyaret ettik. Çalışmaları hakkında bilgi edindik. Derleme Müdürlüğünde gazete, mecmua, dergi ve hatta pullar derleniyor. Buna karşılık yerli filmler ve plâklar derlenmiyor.

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ : Bina medrese olarak yapılmış. 1918 den beri de kütüphane olarak kullanılmaktadır. Süleymaniye kütüphanesi küçük kitap koleksiyonlarının biraraya toplanmasıyla meydana gelmiştir. Şimdiye değin 89 vakıf kütüphanenin koleksiyonu bu kütüphaneye katılmıştır. Kütüphanenin idaresi önceleri vakıflara bağlıymış, 1924 ten sonra Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış. Kütüphaneyi Sayın Müdür Muavini Nimet Bayraktar gezdirdi. Kütüphane bir yazma kütüphanesi. 90.000 cilt yazması var. Herbir yazma için tesbit fişi çıkarılmış sonradan kataloglama yapılmıştır. Konu tasnifi uygulanmaya çalışılmış ancak yer numarası konulara göre verilmemiştir. Devam eden bir şekilde numaralanmıştır. Kütüphanenin iki okuma salonu vardır. Biri eski eser okuyucuları, diğeri de kendi kitaplarını okuyan okuyucular içindir. Kütüphane mikrofilm, cilt ve patoloji kısımlarıyla Türkiye'nin en modern kütüphanesi olarak tanınmaktadır. Mikrofilm servisinde iki türlü çalışma yapılmaktadır. 1. Bir arşiv meydana getirmek için bütün yazmaların mikrofilmli alınmakta, 2. yerli ve yabancı okuyucuların isteklerini karşılamak için istenilen eserin mikrofilmli yapılmaktadır. Patoloji kısmında ise sistemli bir çalışma görülmekte: İlkin kitaplar sayfa sayfa ayrılıyor, metal bromürle gazlanıyor ve hastalıklı kısımları çıkarılıyor; sonra sayfanın küçük delikleri mumla dolduruluyor. Eğer sayfa çok yıpranmış, yırtılmışsa mitaf kâğıdı ile onarılıyor ve sayfa bütünleştirilmiş oluyor. Sonra formlar tekrar birleştirilerek kitap eski halini alıyor. Cilt atölyesinde ise kirli ciltler temizleniyor. Cilt çok eskimişse eski ciltler benzer bir cilt yapmağa çalışılıyor.

Süleymaniye kütüphanesine bağlı bir de Çocuk Kütüphanesi var. 7 ilâ 16 yaşları arasındaki çocuklara açık olan kütüphanede ilk ve ortaokul okuyucularına yardım edebilecek koleksiyon var. Koleksiyon Dewey'e göre tasnif edilmiştir. Film ve Projeksiyon, masal saati, karagöz oyunu, radyodaki eğitim saatini dinlemek kütüphanenin çalışmaları arasındadır.

Çocuk kütüphanesi de gezildikten sonra saat 17.00 de okuyucu salonunda T.K.D. İstanbul Şubesi tarafından onurumuza bir çay verildi. Bu çay İstanbul ve Ankaralı kütüphanecilerin birleşmesinde ilk adım olarak nitelendirilebilir. Toplantı samimi bir sohbet havası içinde geçti.

EDİRNE KÜTÜPHANELERİ : 9 Şubat Cuma günü Edirne kütüphanelerini incelemek üzere Edirne'ye gittik. Edirne'de ilk gezdiğimiz kütüphane Selimiye kütüphanesi oldu. Kütüphanenin binası 1914 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından kulüp binası olarak yapılmış. Cumhuriyette Halkevi olarak kullanılmış daha sonra da M.E.B. Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Kütüphane altı aya değin ilk öğretmen okulu yanındaki yeni binaya taşınacak. Yeni binanın inşası 2,5 senedir devam ediyormuş.

Selimiye kütüphanesinin 28.000 eseri var. Bunun 4000'i evlere ödünç verilmekte. 2825 tane de yazma eser vardır. Kütüphaneye üye sayısı ise 450 dir. Kütüphanede fişler Kataloqlama Kurallarına göre çıkarılmış. tasnif ise Dewey'e göre yapılmış. Şimdiki binanın dört odası var. Koridor da depo olarak kullanılmaktadır.

Çocuk Kütüphanesi ise 1952 yılında Selimiye Camisi yanında kurulmuş. Mimar Sinan tarafından sübyan okulu olarak yapılmış. 4000 eseri var.

Yazma eserleri kütüphanesi ise Selimiye Camisinin içindedir. Selimiye Camisinin yapımına 1568 de başlanıyor ve 1570 te bitiyor. Yazmaların bulunduğu kısım kütüphane olarak yapılmıştır. 270 kitap bağışlanmıştır. Koleksiyonları arasında mecmualar, basma kitaplar ve arap harfli eserler de bulunmaktadır. Daha sonra Kapıkuleye, Kırkpınara gittik. Dernek binalarında onurumuza verilen çaydan sonra yapılmakta olan yeni kütüphane binasını da gezdik ve İstanbul'a geldik.

İstanbul'da son günümüz alış verişle geçti ve 11 Şubat günü Ankara'ya döndük.